

ROCZNIK TOMISTYCZNY  
10 (2021)

ROCZNIK TOMISTYCZNY  
10 (2021)

ΘΩΜΙΣΜΟΣ ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ  
ANNARIUS THOMISTICUS  
THOMISTIC YEARBOOK  
THOMISTISCHES JAHRBUCH  
ANNUAIRE THOMISTIQUE  
ANNUARIO TOMISTICO  
TOMISTICKÁ ROČENKA

ROCZNIK TOMISTYCZNY  
10 (2021)

Naukowe Towarzystwo Tomistyczne  
WARSZAWA

KOMITET REDAKCYJNY / EDITORIAL BOARD:

Michał Zembrzuski (sekretarz / secretary), Magdalena Płotka (zastępca redaktora naczelnego / deputy editor), Dawid Lipski, Natalia Herold (internet), Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk (redaktor naczelny / editor-in-chief)

RADA NAUKOWA / SCIENTIFIC COUNCIL:

Adam Wielomski, Stanisław Wielgus, Antoni B. Stępień, Sławomir Sobczak, Arkady Rzegocki, Marcin Karas, Krzysztof Kalka, Mieczysław Gogacz, Pavol Dancák, Paul J. Cornish, Mehmet Zeki Aydin, Artur Andrzejuk, Anton Adam

RECENZENCI / REVIEWERS

Jarosław Babiński, Tomasz Pawlikowski, Witold Płotka, Marek Porwolik, Joanna Pyłat, Marcin Trepczyński

REDAKCJA JĘZYKOWA / LANGUAGE EDITORS

Elżbieta Pachciarek (j. polski), Bernice McManus-Falkowska, Ewa A. Pichola, Magdalena Płotka (j. angielski), Christel Martin, Iwona Bartnicka (j. francuski), Adam M. Filipowicz, Michał Zembrzuski (greka, łacina)

PROJEKT OKŁADKI

Mieczysław Knut

OPRACOWANIE GRAFICZNE, SKŁAD I ŁAMANIE

Maciej Głowacki

© Artur Andrzejuk / Naukowe Towarzystwo Tomistyczne (wydawca / editor)

Warszawa 2021

ISSN 2300-1976

Unikalny numer identyfikacyjny – 493506



**Ministerstwo  
Kultury  
i Dziedzictwa  
Narodowego**



**NARODOWE  
CENTRUM  
KULTURY**

**Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego  
w ramach programu Narodowego Centrum Kultury „Kultura – Interwencje 2021”**

Rocznik Tomistyczny ukazuje się dzięki pomocy Jacka Sińskiego

Redakcja Rocznika Tomistycznego

ul. Klonowa 2/2

05-806 Komorów POLSKA

[www.roczniktomistyczny.pl](http://www.roczniktomistyczny.pl)

e-mail: [redakcja@roczniktomistyczny.pl](mailto:redakcja@roczniktomistyczny.pl)

Druk i oprawa: Sowa Sp. z o.o.

ul. Raszyńska 13

05-500 Piaseczno

[www.sowadruk.pl](http://www.sowadruk.pl)

# Spis treści

Od Redakcji.....	11
------------------	----

## Rozprawy i artykuły

Michel Bastit	
<b>Jerzy Kalinowski – życie filozoficzne w zawieruchach XX wieku.....</b>	<b>15</b>
Mieczysław Gogacz	
<b>L'homme en tant qu'homme et en tant que personne.....</b>	<b>25</b>
Henryk Majkrzak	
<b>Św. Tomasz i jego metafizyka istnienia .....</b>	<b>37</b>
Andrzej Maryniarczyk	
<b>Mały błąd na początku wielkim jest na końcu. Tomaszowa reinterpretacja rozumienia bytu i istoty podstawą odkrycia Pierwszej Przyczyny jako <i>Ipsum Esse</i> .....</b>	<b>57</b>
Natalia Gondek	
<b>Specyfika metody separacji w koncepcji metafizyki realistycznej</b>	
<b>Andrzeja Maryniarczyka.....</b>	<b>79</b>
Tomasz Duma	
<b>Rola istnienia (bytu) w metafizycznym wyjaśnianiu rzeczywistości .....</b>	<b>95</b>
Artur Andrzejuk	
<b>Komentarz Tomasza z Akwinu do <i>Liber de causis</i> – odyseja tekstów i koncepcji przez kultury, epoki i szkoły filozoficzne.....</b>	<b>115</b>
Michał Zembrzusi	
<b>Głupota, ignorancja i <i>acedia</i> a poznanie intelektualne i działanie moralne .....</b>	<b>127</b>
Maria Janik-Czachor, Izabella Andrzejuk	
<b>Jedność kontemplacji i działania w życiu Wandy Malczewskiej.....</b>	<b>147</b>
Katarzyna Bałdyga	
<b>Świadectwa lektury św. Tomasza z Akwinu w twórczości Czesława Miłosza .....</b>	<b>163</b>
Magdalena Płotka	
<b>Mieczysław Gogacz's Account of Ethics of Protecting Persons.....</b>	<b>181</b>
Izabella Andrzejuk	
<b>Antropologiczne aspekty doświadczenia mistycznego w ujęciu Mieczysława Gogacza.....</b>	<b>195</b>
Agnieszka Gondek	
<b>Warunki niezbędne w wychowaniu i kształceniu w szkole średniej w ujęciu Mieczysława Gogacza.....</b>	<b>213</b>
Ewa Agnieszka Pichola	
<b>Symulator rzeczywistości – uwagi o procesie nauczania zdalnego.....</b>	<b>223</b>

## Edycje i tłumaczenia

Szymon Stanuła Garrigou-Lagrange'a koncepcja bytu. Wstęp do przekładu artykułu <i>Realna różnica między istotą i istnieniem a zasada tożsamości</i> .....	237
Réginald Garrigou-Lagrange Realna różnica między istotą i istnieniem a zasada tożsamości.....	243

## Sprawozdania i recenzje

Natalia Herold Działalność Naukowego Towarzystwa Tomistycznego w roku akademickim 2020/2021 .....	251
Izabella Andrzejuk Sprawozdanie z przyznania Nagród im prof. Mieczysława Gogacza za najlepsze prace magisterskie z tomizmu 21 listopada 2020 .....	255
Michał Zembrzuski Sprawozdanie z Sympozjum Tomistycznego w Łomży 10 marca 2021 roku .....	259
Marian Szymonik Przyjaciel człowieka i mądrości. Recenzja: <i>Filozof wpatrzony w naturę i to co boskie. Księga Pamiątkowa z okazji Jubileuszu urodzin i pracy naukowej na KUL Księdza Profesora Andrzeja Maryniarczyka SDB</i> , red. ks. T. Duma, A. Gudaniec, Z. Pańpuch, K. Stępień, P. Sulenta, Wydawnictwo Academicon, Lublin 2020, 1340 stron .....	263
Artur Andrzejuk Recenzja: Kazimierz Gryżenia, <i>Analogia w scholastyce nowożytnej. Studium z metafizyki Franciszka Suáreza</i> , Lublin 2019, stron 298... ..	277
Izabella Andrzejuk Recenzja: Włodzimierz Galewicz, <i>Studia z klasycznej etyki greckiej</i> , Kęty 2020, Wydawnictwo Marek Derewiecki, stron 235 .....	281
Artur Andrzejuk Recenzja: Bartłomiej Krzych, <i>Wolność i przyczynowość. Wprowadzenie do koncepcji autodeterminizmu ks. Augustyna Jakubisiaka</i> , Wydawnictwo Liberi Libri, Bmw 2020, stron 108.....	287
Artur Andrzejuk Recenzja: Marek Czachorowski, Tomasz Mamełka, Paweł Mazanka, Zbigniew Pańpuch, <i>Mieczysław Albert Krąpiec</i> , red. Z. Pańpuch ( <i>Pomniki polskiej filozofii chrześcijańskiej</i> , red. Maciej Bała, Piotr S. Mazur), Kraków 2020, stron 220; toż w wersji angielskiej, tamże, stron 228.....	291
Artur Andrzejuk Recenzja: Mikołaj Krasnodębski, <i>W obronie człowieka. Zarys antropologii filozoficznej Franciszka Gabryla (1866–1914)</i> , Wydawnictwo von borowiecky, Warszawa–Radzymin 2020, stron 330.....	297

Julia Rejewska

Aktualność etyki tomistycznej Recenzja: Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk, *Tomasz z Akwinu jako etyk*, Naukowe Towarzystwo Tomistyczne, Warszawa 2020, stron 164 (e-book: [www.tomizm.org](http://www.tomizm.org)); Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk, *Tomasz z Akwinu jako etyk*, Wydawnictwo von borowiecky, Warszawa 2021 stron 171 (wydanie „papierowe”)..... 301

Nota o autorach..... 307



# Table of Contents

Editorial.....	11
----------------	----

## Dissertations and Articles

Michel Bastit	
<b>Jerzy Kalinowski – his philosophical life in the turmoil of the 20<sup>th</sup> century.....</b>	<b>15</b>
Mieczysław Gogacz	
<b>Human as a human and human as a person.....</b>	<b>25</b>
Henryk Majkrzak	
<b>Saint Thomas Aquinas and his metaphysics of existence.....</b>	<b>37</b>
Andrzej Maryniarczyk	
<b>A small mistake in the beginning is a big one in the end. Thomas Aquinas's reinterpretation of the understanding of being and essence as the basis for the discovery of the First Cause as <i>Ipsum Esse</i>.....</b>	<b>57</b>
Natalia Gondek	
<b>Specifics of the method of separation in Andrzej Maryniarczyk's conception of realistic metaphysics.....</b>	<b>79</b>
Tomasz Duma	
<b>The role of existence (of being) in the metaphysical explanation of reality.....</b>	<b>95</b>
Artur Andrzejuk	
<b>Thomas Aquinas Commentary on <i>Liber de Causis</i> - an odyssey of texts and concepts through cultures, epochs and philosophical schools .....</b>	<b>115</b>
Michał Zembrzuski	
<b>Stupidity, ignorance, <i>acedia</i> and their meaning for the intellectual cognition and moral action.....</b>	<b>127</b>
Maria Janik-Czachor, Izabella Andrzejuk	
<b>Unity of contemplation and action in the life of Wanda Malczewska .....</b>	<b>147</b>
Katarzyna Bałdyga	
<b>St. Thomas Aquinas in the works of Czesław Miłosz.....</b>	<b>163</b>
Magdalena Płotka	
<b>Mieczysław Gogacz's Account of Ethics of Protecting Persons .....</b>	<b>181</b>
Izabella Andrzejuk	
<b>Anthropological aspects of mystical experience in the account of Mieczysław Gogacz.....</b>	<b>195</b>
Agnieszka Gondek	
<b>Necessary conditions in upbringing and education in high school according to Mieczysław Gogacz.....</b>	<b>213</b>
Ewa Agnieszka Pichola	
<b>Reality Simulator, remarks on a process of online education.....</b>	<b>223</b>

## Editions and Translations

Szymon Stanula

Garrigou-Lagrange's concept of being. Introduction to the translation of the article  
*The real difference between essence and existence and the principle of identity*..... 237

Réginald Garrigou-Lagrange

*The real difference between essence and existence and the principle of identity*..... 243

## Reports and Reviews

Natalia Herold

Activities of the Scientific Thomistic Society in the 2020/2021 academic year ..... 251

Izabella Andrzejuk

Report on the Awards of prof. Mieczysław Gogacz for the best MA theses in Thomism  
November 21, 2020..... 255

Michał Zembrzuski

Report from the Thomistic Symposium in Łomża. March 10, 2021 ..... 259

Marian Szymonik

A friend of man and wisdom. Review: *Filozof wpatrzony w naturę i to co boskie. Księga Pamiątkowa z okazji Jubileuszu urodzin i pracy naukowej na KUL Księdza Profesora Andrzeja Maryniarczyka SDB*, ed. ks. T. Duma, A. Gudaniec, Z. Pańpuch, K. Stępień, P. Sulenta, Wydawnictwo Academicon, Lublin 2020, pp. 1340 ..... 263

Artur Andrzejuk

Review: Kazimierz Gryżenia, *Analogia w scholastyce nowożytnej. Studium z metafizyki Franciszka Suáreza*, Lublin 2019, pp. 298 ..... 277

Izabella Andrzejuk

Review: Włodzimierz Galewicz, *Studia z klasycznej etyki greckiej*, Kęty 2020, Wydawnictwo Marek Derewiecki, pp. 235 ..... 281

Artur Andrzejuk

Review: Bartłomiej Krzych, *Wolność i przyczynowość. Wprowadzenie do koncepcji autodeterminizmu ks. Augustyna Jakubisiaka*, Wydawnictwo Liberi Libri, Bmw 2020, pp. 108 ..... 287

Artur Andrzejuk

Review: Marek Czachorowski, Tomasz Mamelka, Paweł Mazanka, Zbigniew Pańpuch, Mieczysław Albert Krąpiec, red. Z. Pańpuch (*Pomniki polskiej filozofii chrześcijańskiej*, ed. Maciej Bała, Piotr S. Mazur), Kraków 2020, pp. 220; English version, pp. 228 ..... 291

Artur Andrzejuk

Review: Mikołaj Krasnodębski, *W obronie człowieka. Zarys antropologii filozoficznej Franciszka Gabryła (1866–1914)*, Wydawnictwo von borowiecky, Warszawa–Radzymin 2020, pp. 330 ..... 297

Julia Rejewska

Topicality of Thomistic Ethics. Review: Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk, *Tomasz z Akwinu jako etyk*, Naukowe Towarzystwo Tomistyczne, Warszawa 2020 ..... 301

Note about authors ..... 307



# Symulator rzeczywistości – uwagi o procesie nauczania zdalnego

**Słowa kluczowe:** zdalny uniwersytet, wykłady przez Internet, nauczanie online, filozofia, Gogacz

## I. Wstęp

Od ponad roku mamy do czynienia ze zjawiskiem określanym jako zdalne nauczanie. Dotyczy ono wszystkich etapów systemu szkolnictwa i wszystkich bez wyjątku dziedzin. Niniejszy tekst zarysowuje pewne jego aspekty interesujące z perspektywy filozofa. Po pierwsze, czym jest nauczanie zdalne i na ile da się określić jego charakterystyczne cechy. Po drugie, jak realizowane jest nauczanie, jakie są skutki i jakie perspektywy, szczególnie dla filozofii. Artykuł ten powstał na podstawie obserwacji i doświadczeń zgromadzonych w ciągu ostatniego roku, czyli od maja 2020 do maja 2021, gdy rok szkolny i akademic-

ki, niemal w całości oparty na systemie zdalnym dobiega końca. Wprawdzie na całościową analizę trzeba będzie poczekać, ale niektóre zjawiska już są widoczne i powtarzalne. Można zidentyfikować pewną grupę problemów, zapytać o kształt, cel i środki realizowania celu w procesie nauczania zdalnego i wstępnie sformułować pewne wnioski ogólne. Za punkt odniesienia przyjmę twierdzenia realistycznej filozofii bytu dotyczące istnienia, relacji osobowych i specyfiki nauczania akademickiego. Podkreślę, że filozofia realistyczna pyta o istniejące byty i twierdzi, że jedynie realne byty inicjują poznanie. Aby zaprezentować

---

Dr Ewa Agnieszka Pichola, absolwentka Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Doktoryzowała się w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego.

problematykę pracy dydaktycznej, przede wszystkim nauczania uniwersyteckiego, sięgam do prac profesora Mieczysława Gogacza, który opiera swoje rozważania filozoficzne na zagadnieniu istnienia, a otwartość na realnie istniejący byt stanowi oczywisty, podstawowy warunek dla zaistnienia relacji. Istotę procesu nauczania, rozumianego jako relacja, należy odnieść do twierdzeń, że relacja zależy od rzeczywistości, sam proces dydaktyczny jest w niej osadzony (okoliczności, przestrzeń, czas, spotkanie bezpośrednie), relacje zaś towarzyszące nauczaniu mogą zaistnieć dzięki prawdzie, jako skutku spotkania bytu<sup>1</sup>.

Nauczanie, pisze Gogacz, ma być procesem, który uczy nie tylko wiedzy, ale myślenia ugruntowanego w prawdzie. Słuchacz to ktoś, kto wzrasta prowadzony przez nauczającego, ten zaś zwraca się do słuchacza ze stałą przyjaźnią, troską, uwagą, pośredniczy w przyjęciu prawdy. Specyfika nauczania uniwersyteckiego jest wyjaśniana przez profesora Gogacza jako relacja osobowa, która integruje w sobie działalność dydaktyczną i pedagogiczną. Celem nauczania ma być aktywizacja rozumności, poprzez poddaną rozumności wiedzę słuchacz nabywa mądrości, samodzielności i trafności myślenia. Typową cechą naucza-

nia uniwersyteckiego jest realizm, istnienie osób i wiążącej ich prawdy. Jego efektem jest osobowość ukształtowana tak, aby rozumieć, tworzyć, decydować. Dodajmy, że jest to cel wspólny, nauczającego i słuchaczy, ich wysiłki powinny być zharmonizowane. To obie strony, nauczający i słuchacze są autorami relacji, jest to żywy kontakt osób, zaznacza Gogacz. Relacja nauczania, wspólne życie intelektualne to relacja ludzi rozumiejących coś wspólnie, a nie tylko mających martwe wiadomości. Tylko wtedy mamy udział w dojrzałym i samodzielnym działaniu uczniów, gdy nauczymy ich myślenia problemami studiowanej dziedziny, a nie werbalnego i mechanicznego przekształcania wiadomości. Podsumujmy, nauczanie uniwersyteckie jest relacją, opiera się na zaufaniu, wzajemności, wspólnym udziale w życiu intelektualnym, nieustannym wysiłku, wspólnym badaniu, wspólnym poszukiwaniu. Jest ono możliwe dzięki spotkaniu, osobistemu kontaktowi z ludźmi, a to ludzie, uważa Gogacz, uczą i wychowują, nie instytucje, pojęcia czy teorie. Uniwersytet zatem przez realizowane nauczanie kształci i wychowuje absolwenta, który dzięki rozwiniętej rozumności identyfikuje i decyduje, umie żyć tym, co rozpoznał i wybrał<sup>2</sup>.

<sup>1</sup> Oprócz licznych publikacji Mieczysława Gogacza można odwołać się do autorów, którzy opracowali zagadnienie realistycznej filozofii wychowania, kontynuując jego myśl. Na przykład: M. Krasnodębski, *Człowiek i paideia. Realistyczne podstawy filozofii wychowania*, Warszawa 2008; tenże, *Teoria osobowych relacji istnieniowych jako fundament rodziny w filozofii Mieczysława Gogacza* „Rocznik Tomistyczny” 3 (2014), s. 45-59; tenże, *Integralna antropologia wychowania. Filozofia wychowująca tomizmu konsekwentnego*, Białystok 2013; tenże, *O realistyczną filozofię wychowania: idealizm i realizm punktem wyjścia w pedagogice*, „Studia Philosophiae Christianae” 42 (2006) 2, s. 45-64; J. Wójcik, *Principia pedagogiki. Wokół filozoficznych podstaw wychowania w ujęciu Mieczysława Gogacza*, „Rocznik Tomistyczny” 3 (2014), s. 139-156.

<sup>2</sup> W przygotowaniu niniejszego akapitu opieram się na pracy: M. Gogacz, *Człowiek i jego relacje*,

W tekstach Gogacza konsekwentnie pojawia się myśl, że nauczanie polega na relacji osobowej, nawiązanej w celu poszukiwania prawdy. Jest ona radosnym, fascynującym procesem, podczas gdy nauczanie pozbawione więzi międzyludzkich, jest „spektaklem, publicystyką, denerwującą słuchacza (...) nudnym, mechanicznym sposobem gromadzenia informacji, ich powtarzaniem i przetwarzaniem w idee, teorie, twory techniki, wyznaczone użytecznością”<sup>3</sup>. Wychowanie, nieodłączne od nauczania, polega

na usprawnianiu intelektu i woli, a nie na mechanicznym wykonywaniu zadań, ponieważ, jak zauważa Gogacz, „wychowanie jest zespołem nieustannie podejmowanych czynności, powodujących zmianę relacji z tym, co fałszywe i złe, aby przez uzyskiwanie mądrości i utrwalanie w nas wolności pozostawać w stałej więzi z prawdą i dobrem”<sup>4</sup>. Dodajmy, ponieważ Gogacz uważał nauczanie za nierozłączne z wychowaniem, przeto zaznaczał, że nauczanie uniwersyteckie nie wymaga osobnego wychowywania.

## 2. Czym jest zjawisko określane jako nauczanie zdalne?

Ogólnie przyjęte określenie „nauka zdalna” sugeruje, że jest to nauczanie zachowujące te same cele, zawartość merytoryczną, natomiast zmienia się forma przekazu, a dokładniej jest uzupełniona o pośrednika w postaci urządzenia przekazującego dźwięk, obraz i komunikator w sposób, który daje możliwość kontaktowania się w czasie rzeczywistym. Sprawa nie jest jednak tak prosta. Zmiana sposobu prowadzenia zajęć ma konsekwencje, które stały się zauważalne po upływie czasu, szczególnie w chwili podsumowania wyników pracy, po pierwszym semestrze i obecnie, gdy zbliża się koniec roku.

Adaptacja do nowych warunków wymagała przeniesienia ciężaru na umiejętność posługiwania się nowymi technologiami. Wysiłki skierowane na podnoszenie poziomu merytorycznego

z czasem ustępowały zabiegom nakierowanym na odnalezienie się w świecie wirtualnym. Obie strony procesu nauczania, prowadzący i odbiorcy, tak nazwę wstępnie obie grupy (nie wyróżniam szczególnie żadnego środowiska), zostały postawione w sytuacji, w której musiały zaopatrzyć się w niezawodny dostęp do Internetu oraz urządzenie pozwalające na załogowanie. Tak w skrócie można określić pierwszy etap. Z czasem widoczne było, że potrzebne jest sprawne poruszanie się w systemie, który pozwala udostępniać obrazy, slajdy, teksty itd., odbieranie zadanych prac, przeprowadzanie egzaminów, czyli przeniesienie aktywności na platformę, która stała się właściwym miejscem spotkania grupy. Biegłość w obsłudze urządzeń miała niebagatelny wpływ na jakość przekazu i komfort obu stron. Naucza-

Warszawa 1985, s. 172-189.

<sup>3</sup> M. Gogacz, *Szkice o kulturze*, Kraków-Warszawa-Struga 1985, s. 217.

<sup>4</sup> M. Gogacz, *Podstawy wychowania*, Niepokalanów 1993, s. 22.

nie zdalne jest zatem formą takiego przypadku, gdzie wykładowca jest odbierany przez studentów, słuchaczy, uczniów na urządzeniu, które mają do dyspozycji. Nie jest oczywiste, że jest to komputer ustawiony na biurku w pokoju, który służy za gabinet do pracy. Może to być urządzenie przenośne, na przykład telefon, obsługiwany w dowolnym miejscu. Dodatkowo, nauczanie zdalne w ogromnej większości odbywa się bez kamer, a wymóg wyciszenia mikrofonu sprawia, że przez część spotkania nie mamy kontaktu z osobami uczestniczącymi. Bywa, że jedynym biorącym w pełni udział w zajęciach jest sam prowadzący. To zaś może sprzyjać sytuacji, w której odbiorcy ograniczają skupienie na wykładzie

i równolegle poświęcają się innym zajęciom. W trakcie wykładu na uczelni również jest to możliwe, natomiast w systemie zdalnym jest niezauważalne, a nawet staje się normą. Wiadomo, że nauczanie zdalne jest przekazem kierowanym przez wykładowcę za pomocą urządzenia emitującego głos do osób, które widnieją jako zalogowani użytkownicy. Nie ma sali, nie ma kontaktu bezpośredniego, niezbędna jest długotrwała obecność przy komputerze. Nie mamy do czynienia z tym samym sposobem nauczania, nie powinniśmy spodziewać się tych samych rezultatów. Co pokazał mijający rok, jak uczestnicy wykładów zdalnych oceniają ich jakość?

### 3. Rzeczywistość zdalna: sytuacja niejasna poznawczo

Sytuacja okazała się dla wszystkich wyzwaniem. W efekcie nauczania zdalnego okazało się, że nie zawsze radzimy sobie z technologiami, nie zawsze możemy liczyć na niezawodność sprzętu. Nośnik okazał się istotnym czynnikiem, który przesądzał o udziale w zajęciach. Stanowił o możliwości zaistnienia przypadku. Natomiast ten był zdany na jakość dyktowaną przez urządzenie. Zwróćmy uwagę, że niemal wyeliminowany został kontakt wzrokowy, zaś nadmiernie obciążony jest zmysł słuchu, zupełnie nie ma możliwości percepcji przez inne zmysły, jak węch, dotyk, dostępne w kontakcie osobistym. Rodzi się pytanie, co jest rękojmą rzeczywistości? Co widzimy, co odbieramy zmysłami w trakcie spotkania z awa-

tarem zalogowanym w trakcie wykładu? Jeśli rozumiemy poznanie jako odbieranie informacji o świecie, wyjaśnianie świata, wyjaśnianie rzeczywistości, to musimy zapytać co jest dostępne uczestnikom spotkań online. Utrudnione i problematyczne jest dotarcie do przejawów istnienia bytu. Mamy do czynienia z dysonansem. Istnienie, które umożliwia nawiązanie relacji, jest dostępne pośrednio lub jest nieweryfikowalne, lub domyślne, lub wątpliwe czy wręcz niedostępne (pojawia się w intelekcie jako uświadomione, pomyślane, a nie doznane). Intelekt nie odbiera pełnego komunikatu wystarczającego do stwierdzenia realności bytu. Zaburzony jest kontakt z istnieniem człowieka, z przyczynami bytu, z prawdą i dobrem.

W znaczny sposób ograniczone są możliwości poznawcze, zawężone są perspektywy, czyli w konsekwencji ograniczona jest możliwość analizy otaczającego świata.

Poznajemy realność człowieka, roz- poznajemy istnienie, gdy przejawia się w takich własnościach jak realność, prawda, dobro, jedność, odrębność, piękno<sup>5</sup>. Skoro uznajemy, że człowiek odbiera przejawy istnienia i rozumności, a przejawy istnienia są przyczynami nawiązania relacji, to musimy zdać sobie sprawę z ograniczeń. Skoro uznajemy, że wychowanie to proces zgodny z naturą człowieka i zgodnie z jego bytową strukturą i opieramy pedagogikę na teorii człowieka, to powinniśmy zapytać do jakiego oddziaływania mamy dostęp.

W procesie zdalnego nauczania dostrzeganie świata i natury człowieka wydaje się niewystarczające. Utrudnione są zabiegi dydaktyczne, utrudniona jest prezentacja problemu, trudniej dotrzeć do studenta i zmobilizować go do wysiłku intelektualnego. W konsekwencji pod znakiem zapytania staje nabywanie samodzielności badawczej, wygaszana jest inicjatywa słuchaczy. Okazuje się, że nauczanie zdalne sprzyja bierności, utrwała postawę oczekiwania, słuchacze

stopniowo zwalniają się z obowiązku troski o relacje. Analiza pokazuje, że wielu odbiorców nie traktuje poważnie procesu nauczania zdalnego, twierdzą, że mamy do czynienia z sytuacją udawaną, którą można nazwać odgrywaniem ról. Niewątpliwie zajęciom towarzyszy dysonans poznawczy, obie strony próbują znaleźć realne odniesienie do rzeczywistości akademickiej bądź szkolnej sprzed nauczania online, a ponieważ nie jest to łatwe, przeto mamy do czynienia z niepewnością, zagubieniem, a czasem wręcz rezygnacją. Jest czymś oczywistym, że obie strony dotkliwie odczuwają ograniczenia. Uczestnicy spotkania zaznaczają, że trudno angażować się w zajęcia, gdy nie wiadomo kogo mamy przed sobą. Uczestnicy grup, które zaczynały w tym roku studia akademickie, nie znają się między sobą, nigdy nie spotkali się osobiście. Brakuje odniesień łączących ludzi, brakuje poczucia przebywania ze sobą.

Wielu słuchaczy nie znajduje sensu w tak prowadzonych zajęciach. Poniżej przedstawię wyniki analizy nauczania zdalnego uporządkowane tak, aby pokazać zarówno pozytywne strony, jak i negatywne.

#### 4. Co dobrego przyniosło nauczanie online?

Okazuje się, że plusy wymieniane przez słuchaczy nie dotyczą merytorycznej wartości programu zajęć, ale spraw organizacyjnych. Zwraca się uwagę na oszczędność czasu, nie trzeba dojeżdżać,

nie przebywamy poza domem, nie tracimy czasu na przerwach, nie trzeba się przygotowywać, nie trzeba się ubierać, wygląd nie ma znaczenia, nie trzeba zwracać uwagi na trwający wykład, nie

<sup>5</sup> Zob. M. Gogacz, *Elementarz metafizyki*, Warszawa 1998, s. 15.



trzeba rezygnować z innych zajęć w trakcie wykładu, np. remontu, wyjazdu, spaceru, przygotowania innych prac, wykład nie jest najważniejszy w planie dnia. Tych czynników może być więcej, np. nie trzeba szukać miejsca do zaparkowania. Wymienia się również możliwość drzemki, ale ten element zapewne można zaklasyfikować do grupy plusów, jak i minusów, prawdopodobnie dla wykładowców nie jest dobrym sygnałem, że nauczanie zdalne to nierzadko drzemka z audycją w tle.

Są również poważniejsze argumenty za nauczaniem zdalnym. Osoby, którym trudno przełamać barierę w kontaktach

w grupie wychodzą z cienia i mają szansę swobodnie się wypowiedzieć. Drugi element, który jest podkreślany przez słuchaczy, to weryfikacja samodzielności i dojrzałości strony nauczanej. Bardziej niż stacjonarne zajęcia zdalne wymagają samodzielności, kontroli własnego planu dnia i organizacji własnych obowiązków. To może stanowić trudną próbę kształcenia się nie tyle w zdobywaniu wiedzy, ile kształcenia woli, umiejętności organizacji pracy, cierpliwości, wytrwałości i kierowania się celowością podejmowanych przez siebie działań.

## 5. Jakie są negatywne strony?

Nikogo nie zaskoczy twierdzenie, że ogromna większość uczestników procesu zdalnego nauczania zwraca uwagę na minusy. Uczniowie uważają, że nawet jeżeli temat jest ciekawy, to forma przedstawienia jest nieatrakcyjna, gdyż przekaz zdalny uniemożliwia odbiór treści w pełni, nie można widzieć i odbierać w pełni sygnałów uczestniczących w zajęciach osób. Powtarza się opinia, że zajęcia zdalne nie są ciekawsze od stacjonarnych, a nawet, że plusów nie ma w ogóle. Pojawiają się dolegliwości związane z długotrwałym przebywaniem przed monitorem. Dom nie zapewnia warunków uczelnianych, otoczenie nie sprzyja skupieniu i nauce,

w trakcie zajęć często występuje nagromadzenie bodźców utrudniających skupienie albo wręcz bodźców rozpraszających. Ponieważ, jak już sygnalizowano, mamy do czynienia z niejasną sytuacją poznawczą, z poczuciem zawieszenia, pojawia się rezygnacja i nihilizm poznawczy, jest atmosfera niemocy, niepewności, poczucie niewykonalności zadań, niepokój. Dla wielu uczestników forma nauczania zdalnego jest nieznośna, uciążliwa, nawet paralizująca. Zauważalna jest obniżona aktywność, obniżenie nastroju, bierność, ale także irytacja i niepokój w wyniku przedłużonego oczekiwania na konkretne osadzenie w rzeczywistości.

## 6. Wpływ nauczania zdalnego na relacje międzyludzkie

Nauczanie zdalne jest obarczone problemami, których istnienie zauważono zanim zdalna edukacja stała się zjawiskiem powszechnym. Badano wpływ nowych technologii na relacje międzyludzkie, sposób postrzegania świata i zdolność budowania relacji, natomiast dotyczyło to nielicznej grupy. Obecnie niemal całe szkolnictwo musi zmierzyć się z pytaniami o zjawiska wykreowane przez świat online<sup>6</sup>.

Większość słuchaczy ocenia negatywnie wpływ nowych technologii na emocje, ograniczona jest spontaniczność, rozmawiamy z awatarem lub z trudem próbujemy nawiązać jakikolwiek kontakt<sup>7</sup>. Liczymy na to, że adresat naszego przekazu jest po drugiej stronie monitora. Okazuje się, że trudno o szczerość, bez której nie da się budować relacji. Kontakt jest tak ograniczony, że zespół uczestniczący w zajęciach nie buduje więzi, to raczej zbiór samot-

nych, pozostawionych samym sobie podmiotów. Tymczasem kontakt osobisty, niemalże zaniechany na zdalnym nauczaniu, jest kluczowy dla wspierania słuchaczy. Gogacz zauważa, jak istotne są konsultacje, nie tylko zespołowe, ale nieformalne, prywatne, nawet w trakcie spotkania na korytarzu. Dopiero wtedy student ma okazję zwierzyć się, przyznać się do załamania, braku siły, zmęczenia. Rolą nauczającego jest, aby pomóc przetrwać i zmobilizować. Takie spotkania, przekonuje Gogacz, tworzą postawę wierności i nie dopuszczają do zniechęcenia i odejścia<sup>8</sup>. Profesor Gogacz porównuje pracę ze studentem do wychowania małego dziecka i wśród elementów niezbędnych w procesie wykształcenia wspomina o stałej obecności, zauważaniu postępów, czuwaniu nad wykonaniem zadań, okazywaniu zaufania<sup>9</sup>. Zauważmy, że na zajęciach zdalnych, zwłaszcza dla sporej

<sup>6</sup> Przykłady: konferencja naukowa *Filozofia technologii, szukając człowieka, szukając tożsamości*, 2015, Kraków, organizatorzy: Instytut Filozofii UJ oraz Academia Electronica w Second Life, tematy: realność tożsamości sieciowej, związki międzyludzkie w świecie elektronicznym, emocje i wartości w sieci, transformacje tożsamości, patologie życia sieciowego.

<sup>7</sup> Adamczyk w krótkim filmie trafnie podsumował dolegliwości, które pojawiają się na zdalnym nauczaniu, otóż jesteśmy bardziej zmęczeni, ponieważ mózg próbuje się dopasować do nienaturalnej sytuacji, trudne jest nawiązanie i utrzymanie kontaktu z drugim człowiekiem. <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=dla czego + nasz + m% C3% B3 z g + nie + lubi + zaj% C4% 99% C4% 87 + online>, dostęp: marzec 2021.

<sup>8</sup> M. Gogacz, *Człowiek i jego relacje*, s. 184.

<sup>9</sup> „Trzeba go wciąż, jak dziecko, zasilać bodźcami, wyzwajającymi energię do aktywnego trwania na wybranej drodze i więcej, do wrastania w życie intelektualne nauczającego. To ostatecznie właśnie dziecko, kapryśne, odporne, często okrutne, nawet sprytne na swą naiwną miarę, niecierpliwe, wymuszające zabawkę w postaci nieoddania pracy na termin, przesunięcia egzaminu i zawsze, jak każde dziecko, zamierające psychicznie, gdy nie jest zauważone, wybrane, obdarowane sprawiedliwą pochwałą jako zachętą, dziecko, gdyż przecież raczkujące i powoli uczące się chodzić po drogach myślenia profesora. Trzeba w nim podtrzymywać zaufanie, nie zlecać mu nudnych zabaw w postaci prac ćwiczeniowych, lecz dopuścić go do udziału w badaniach profesora, tak jak w domu dopuszcza się dzieci do mycia naczyń, czy naprawy samochodu. Tak wychowuje się ludzi. Tak wychowuje się także uczonych. (...) Nauczający ponoszą odpowiedzialność za życie intelektualne słuchaczy, gdyż

grupy, wykształcenie w kształcie zaproponowanym przez Gogacza okazuje się niewykonalne. Jest czymś oczywistym, że obie strony dotkliwie odczuwają ograniczenia. Uczestnicy spotkania zaznaczają, że trudno angażować się w zajęcia, gdy nie wiadomo, kogo mamy przed sobą.

Jeśli na zajęciach tematy są związane z relacjami międzyludzkimi, to nie ma etapu praktycznego. Z pewnością jest pewien zakres, gdzie nauczanie zdalne pozwala przekazać wiedzę, natomiast jest niewystarczające, gdy proces nauczania rozumiemy jako coś więcej niż proces przekazywania informacji. Gdy rozumiemy nauczanie jako relację i tego oczekujemy od nauki zdalnej, to bywa, że jesteśmy bezsilni. Okazuje się, że nie jesteśmy w stanie przekazać umiejętności społecznych, wymagają one obecności, przykładu, zrozumienia drugiego człowieka, wzajemności. Nauczanie wymaga komfortu, o który forma zdalna zabiega raczej bezowocnie, nie może sprostać wyzwaniu, jakie gwarantuje prawda w relacjach.

Wypada zasygnalizować, że zdalne nauczanie dokucza wykładowcom, gdy chodzi o zastosowanie zasad sprawiedliwości, oceny jakości kształcenia i poziomu wiedzy słuchaczy. Mamy do czynienia z niebezpieczeństwem zakłamywania rzeczywistości, proble-

matyczna jest analiza bieżącej pracy i postępów studentów, utrudniona jest ocena samodzielności wykonanych prac zaliczeniowych. Chodzi o prace pisemne, ale i te formy oceny, które mają spełniać warunki przybliżone do egzaminu ustnego. Możliwość korzystania z pomocy innych osób lub zasobów dostępnych zdającemu w trakcie egzaminu jest znaczna, nie wspominając o możliwości posiłkowania się komunikatorami czynnymi równoległe do wykładu<sup>10</sup>. Przed wykładowcą staje problem jak rozstrzygać, jakie kryterium zastosować, co tak naprawdę oceniamy, gdy weźmiemy pod uwagę, że nauczanie zdalne nie jest tym samym, co nauka stacjonarna. Nie tyle chodzi o zakres ilościowy przekazanego materiału, ile o jakościowe ograniczenia możliwości przedstawienia samej istoty zagadnień. Sam egzamin również powinien być formą relacji osobowej; egzamin jest spotkaniem, które ma za cel sprawdzenie wiedzy, wymaganej na danym etapie, i sprawności w rozumowaniach<sup>11</sup>. Egzamin, jako element procesu nauczania, powinien odwoływać się do tych samych co nauczanie elementów, które profesor Gogacz określa krótko rozumnym odczytaniem rzeczywistości, podobnie jak cykl nauczania powinien polegać na wzajemnej relacji dwóch obecnych podmiotów. Dodajmy, że egzamin ma ustaloną metodykę, wy-

jest ono przejmowanym ich własnym życiem duchowym". M. Gogacz, *Szkice o kulturze*, s. 219.

<sup>10</sup> Ten sposób zaliczania jest uważany przez część zdających za dobre rozwiązanie, ze względu na większą łatwość zdawania. Natomiast pojawiają się sugestie, że poczucie bezkarności spowoduje brak motywacji do nauki i jest naruszeniem sprawiedliwości, oraz, że za jakiś czas trzeba będzie weryfikować kompetencje tzw. zdalnych absolwentów. Dla solidnych studentów konsekwencją może być zagubienie i zniechęcające wrażenie braku wyników.

<sup>11</sup> M. Gogacz, *Człowiek i jego relacje*, Warszawa 1985, s. 186.

plywającą ze specyfiki nauczanego przedmiotu. Jeżeli zatem już na etapie wykładu i badań naukowych zaburzo-

no proces dydaktyczny, to wiadomo, że odbije się to na wynikach egzaminu.

## 7. Do czego może doprowadzić metoda zdalna

Należy zdecydowanie podkreślić, że obie strony relacji wychowawczej i dydaktycznej są w trudnej sytuacji. Należy ponownie zaakcentować, że w trakcie nauczania zdalnego zaburzone jest środowisko kształtowania się relacji osobowych, że brakuje jednoznacznego oparcia relacji na rzeczywistym kontakcie osób, że brakuje odniesień łączących ludzi. Władze poznawcze nie reagują na poznany przedmiot, brakuje weryfikacji wyobrażeń w konfrontacji z rzeczywistością. W konsekwencji wszelkie procesy oparte na kontakcie z bytem osobowym będą zmagać się z trudnościami, które występują już na etapie poznania istniejącego bytu. Uniemożliwione jest głębsze poznanie, wzajemność, wymiana doświadczeń. Z pewnością przyjdzie zmierzyć się pytaniem o model i efekty kształcenia, o sylwetkę absolwenta i o to jak realizuje się rozumność i samodzielność. Występują ograniczenia ilościowe w zakresie przekazanego materiału, ale także jakościowe, dotyczące możliwości przedstawienia istoty zagadnień. W pewnym zakresie nauczanie zdalne przekazuje wiedzę jako zbiór informacji, ale nie jest gotowe poprowadzić przez spontaniczny proces odkrywania świata, zduśmienia i zachwyty nad rzeczywistością. Gdyby określić nauczanie zdalne języ-

kiem filozofii, to można usytuować je w sferze bytów intencjonalnych. Podchodzimy do niego z intencją uczynienia z niego czegoś, co przypominałoby rzeczywistość. Tracimy z oczu część rzeczywistości, która ukryta jest za monitorem. Zbliżamy się do punktu, w którym tracimy możliwość przestrzegania rozróżnienia, kluczowego dla filozofii bytu, a mianowicie tego, co pomyślane, od tego co realnie istnieje. Jest to niepokojące nie tylko dla wykładających filozofię, ale wszystkich uczestniczących w zajęciach zdalnych.

Na koniec sformułuję uwagę na temat specyfiki nauczania filozofii. Dziedzina filozofii wykładana zgodnie z zasadami filozofii realistycznej przez odwołanie do rzeczywistości, przez połączenie wykładu z wychowaniem i oparciem na relacjach osobowych, daje słuchaczowi narzędzia kształcenia intelektu i woli, rozwiązywania realnych problemów, zapewnia oparcie w integralnym, zdroworozsądkowo uporządkowanym świecie. Uprawnione wydaje się stwierdzenie, że obecnie nawet bardziej widać, jak klasyczna szkoła nauczania i wychowania wypracowana przez filozofię realistyczną, jest modelem, do którego należy dążyć i z którego nie należy rezygnować.

## Reality Simulator, remarks on a proces of online education

**Key words:** remote university, courses via internet, online teaching, philosophy, Gogacz

Since education, including university courses, has been transferred to online system we have faced the entirely new unprecedented challenge. It is true that computer and the internet based technology has been widely adopted for academic purposes. There have been courses online offered long before the lockdown and there have been conferences held via internet enabling wide audience to communicate freely. Nowadays, however, since pandemic restriction have been introduced, only full online classes allow to conduct academic work. We suffer because we, teachers and students, are experiencing difficulties in pursuing academic tasks. After a few months we come to the conclusion that online education and traditional forms of teaching cannot be equated. This paper attempts to identify the main issues which accom-

pany the process, such as the absence of social life or depravity of personal relations. In analysis from a philosophical point of view, of philosophy of education of professor Mieczysław Gogacz, we ask what is the essence of the system called online teaching and to what extent it modifies personal dimension and relations proper to the process of educating. We gather both, positive and negative aspects, and show that numerous disturbing consequences of the online method in a longer perspective may render education ineffective. We conclude that it has already been observed that remote system has plunged learning and academic life. Hence, in we suggest we suggest that classical school of teaching, especially in the field of philosophy, should be maintained as incomparably reliable and comprehensive.

## Bibliografia:

1. Gogacz M., *Człowiek i jego relacje*, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1985.
2. Gogacz M., *Elementarz metafizyki*, Wydawnictwo Veni, Warszawa 1998.
3. Gogacz M., *Szkice o kulturze*, Wydawnictwo Michalineum, Kraków–Warszawa–Struga 1985.
4. Gogacz M., *Podstawy wychowania*, Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, Niepokalanów 1993.
5. Krasnodębski M., *Człowiek i paideia. Realistyczne podstawy filozofii wychowania*, Szkoła Wyższa Przymierza Rodzin, Warszawa 2008.
6. Krasnodębski M., *Integralna antropologia wychowania. Filozofia wychowująca tomizmu konsekwentnego*, Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku, Białystok 2013.
7. Krasnodębski M., *O realistyczną filozofię wychowania: idealizm i realizm punktem wyjścia w pedagogice*, „*Studia Philosophiae Christianae*” 42 (2006) 2, s. 45-64.
8. Krasnodębski M., *Teoria osobowych relacji istnieniowych jako fundament rodziny w filozofii Mieczysława Gogacza*, „*Rocznik Tomistyczny*” 3 (2014), s. 45-59.
9. Wójcik J., *Pryncypia pedagogiki. Wokół filozoficznych podstaw wychowania w ujęciu Mieczysława Gogacza*, „*Rocznik Tomistyczny*” 3 (2014), s. 139-156.



## Nota o Autorach

**Artur Andrzejuk** – prof. dr hab., prof. zwyczaj. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW), na którego Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej kieruje Katedrą Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej oraz Sekcją Historii Filozofii. Autor szeregu publikacji z zakresu filozofii i teologii średniowiecznej, tomizmu, etyki i klasycznej filozofii człowieka. Interesuje się problematyką uczuć, sprawności i cnót moralnych, relacji osobowych. Jest uczniem Profesora Mieczysława Gogacza. Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7926-4070>

**Izabella Andrzejuk** – dr, adiunkt Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej. Członek-założyciel Naukowego Towarzystwa Tomistycznego oraz członek redakcji Rocznika Tomistycznego. Jest autorką ponad sześćdziesięciu artykułów o tematyce filozoficznej. Zainteresowania naukowe: historia filozofii (arystotelizm, tomizm, filozofia polska); filozofia, etyka, klasyczna teoria człowieka, filozoficzne podstawy mistyki. Napisała książkę pt. *Filozofia przyjaźni. Tomasz z Akwinu* (Warszawa 2007) oraz (wspólnie z Arturem Andrzejukiem) *Tomasz z Akwinu jako etyk* (Warszawa 2021). Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4961-2580>

**Katarzyna Bałdyga** – doktor nauk humanistycznych, absolwentka filologii polskiej, kulturoznawstwa i filozofii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; pracownik dydaktyczny Warszawskiej Szkoły Filmowej; autorka rozprawy doktorskiej pt. *Św. Tomasz z Akwinu i jego myśl w twórczości Czesława Miłosza – inspiracja, wzór czy punkt odniesienia?* i artykułów naukowych dotyczących literatury i filmu. Zainteresowania naukowe związane są z problematyką związków sztuki i filozofii oraz miejscem tradycji we współczesnych tekstach kultury.

**Michel Bastit** – profesor filozofii starożytnej i średniowiecznej oraz metafizyki na Uniwersytecie Burgundii w Dijon oraz członek Akademii Poincaré w Nancy. Autor wielu książek, m.in., *Le principe du monde. Le Dieu du philosophe* (2016), *La substance. Essai de métaphysique* (2012), *Qu'est ce*



*que l'université?* (2007), *Les quatre causes de l'être dans la philosophie première d'Aristote* (2002), *Les principes des choses en ontologie médiévale* (1997).

**Tomasz Duma** – doktor habilitowany, pracownik badawczo-dydaktyczny w Instytucie Filozofii KUL; autor książek: *Akt i możliwość w filozofii realistycznej. Gallusa Mansera interpretacja teorii aktu i możliwości* (Lublin 2008), *Metafizyka relacji. U podstaw rozumienia relacji bytowych* (Lublin 2017), jak też licznych artykułów m.in. z zakresu metafizyki i antropologii filozoficznej. Interesuje się metafizyką, zwłaszcza tomizmu egzystencjalnego, antropologią filozoficzną, filozofią Boga i etyką.

**Mieczysław Gogacz** - prof. zw. dr hab., emerytowany profesor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (dawnej Akademii Teologii Katolickiej). Stworzył konsekwentną odmianę tomizmu egzystencjalnego. W jego ramach broni teorii aktu istnienia i zasady niesprzeczności, tezy o odrębności i wewnętrznej jedności jednostkowych bytów oraz wynikającego z tych twierdzeń realizmu i pluralizmu bytowego. Zaproponował szereg doprecyzowań w dyscyplinach filozoficznych, takich jak filozofia bytu, antropologia filozoficzna, etyka i pedagogika. Formułował podstawy etyki zawodowej lekarza, żołnierza, funkcjonariusza Straży Granicznej; wykładał te etyki na AM, WAT i UW. Uczestniczył w debatach publicznych na temat ochrony życia, etyki zawodowej, racji stanu, polityki kulturalnej i naukowej państwa. Wykaz publikacji M.Gogacza obejmuje prawie 1000 pozycji.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0517-0781>

**Agnieszka Gondek** – dr nauk humanistycznych, filozof, absolwentka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Urzędnik państwowy w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej w Warszawie. Członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Specjalizuje się w zakresie filozofii wychowania. Nauczycielka akademicka z kilkuletnim doświadczeniem w zakresie nauczania filozofii i etyki, w tym etyki zawodu i historii filozofii. W nauczaniu i kształceniu promotorka wspólnego odkrywania i poszukiwania prawdy. Zainteresowania naukowe skupiają się wokół antropologii filozoficznej, etyki, metafizyki i filozofii wychowania.

**Natalia Gondek** – mgr, asystent badawczy przy Katedrze Metafizyki na Wydziale Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Jest sekretarzem redakcji czasopisma „Roczniki Filozoficzne”. Jej zainteresowania badawcze

oscylują wokół metafizyki, w szczególności metodologii metafizyki oraz teorii poznania metafizycznego. Była uczniem księdza prof. Andrzeja Maryniarczyka.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5229-7016>.

**Natalia Herold** – mgr, absolwentka prawa i administracji na Uniwersytecie Gdańskim (lic.) i Uniwersytecie Warszawskim (mgr). Jest doktorantką filozofii Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz sekretarzem Zarządu Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Interesuje się filozofią klasyczną, a w niej szczególnie etyką i pedagogiką. Publikuje w „Roczniku Tomistycznym”.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4761-9495>

**Maria Janik-Czachor** – prof. dr hab., fizykochemik, wybitna specjalistka od nanomateriałów, emerytowana profesor Instytutu Chemii Fizycznej Polskiej Akademii Nauk oraz Kierownik i Pełnomocnik Laboratorium d/s Centrum Fizykochemii Materiałów Instytutu Chemii Fizycznej PAN i WIM PW. Stypendystka Fundacji im. Aleksandra von Humboldta. Autorka licznych publikacji w kraju i za granicą – index Hirscha 26 (wg bazy Scopus; najwyższy wśród fizykochemików w Polsce). Prywatnie, małżonka śp. prof. Andrzeja Czachora i krewna Sługi Bożej Wandy Malczewskiej oraz malarza Jacka Malczewskiego.

**Henryk Majkrzak SCJ** – dr hab., znawca nauki św. Tomasza z Akwinu (doktorat z antropologii filozoficznej – *Godność człowieka w myśli św. Tomasza z Akwinu*, Rzym, Angelicum, habilitacja z teologii dogmatycznej – *Antropologia integralna w ‘Sumie teologicznej’ św. Tomasza z Akwinu*, Uniwersytet Opolski) oraz nauki św. Augustyna (doktorat z teologii życia wewnętrznego – *Rola przyjaźni w życiu duchowym św. Augustyna*, Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie). Wykładowca filozofii na uczelniach katolickich Krakowa i okolic, kierownik Sekcji Filozoficznej Polskiego Towarzystwa Teologicznego w Krakowie oraz członek Polskiego Towarzystwa św. Tomasza z Akwinu (Lublin) oraz Naukowego Towarzystwa Tomistycznego (Warszawa). Jest autorem wielu książek i innych publikacji, znawcą Kościoła katolickiego w Azji Środkowej i na Zakaukaziu (książka – *Azja Środkowa i Zakaukazie. Kościół katolicki, społeczeństwa i zwyczaje*) oraz Watykanu (książki – *Watykan. Wszystko to, co chcielibyście wiedzieć* oraz *Papieskie formacje zbrojne*). Równocześnie zaangażowany jest w działalność patriotyczną i pracę duszpasterską.

**Andrzej Maryniarczyk SDB** – ks. prof. dr hab., Kierownik Katedry Metafizyki KUL; Prezes Polskiego Towarzystwa Tomasza z Akwinu; redaktor naczelny dziesięciotomowej Powszechnej Encyklopedii Filozofii i dwutomowej Encyklopedii Filozofii Polskiej oraz Słownika-przewodnika filozoficznego; członek: Towarzystwa Naukowego KUL, Lubelskiego Towarzystwa Filozoficznego, Società Internazionale Tommaso d'Aquino, American Association of Catholic Philosophers, American Society of Christian Philosophers, Pontificia Academia di S. Tommaso – Roma. Zmarł niespodziewanie 27 grudnia 2020 roku.  
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6535-5089>

**Ewa Agnieszka Pichola** – dr, absolwentka Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Doktorat z filozofii obroniła w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego na podstawie rozprawy, w której analizowała dorobek Dietricha von Hildebranda z perspektywy obecności wątków modernistycznych w jego pismach. Interesuje się zagadnieniami z pogranicza metafizyki i psychologii, a dokładnie filozoficznych podstaw koncepcji psychologicznych i antropologicznych aspektów prawdy. Publikuje, uczestniczy w konferencjach, tłumaczy w j. angielskim.  
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6078-7384>

**Magdalena Płotka** – dr hab., profesor uczelniany w Katedrze Historii Filozofii Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Z-ca redaktora naczelnego Rocznika Tomistycznego. Zainteresowania naukowe skupiają się wokół średniowiecznej filozofii praktycznej, historii filozofii polskiej w XV i XVI wieku, paleografii łacińskiej oraz filozofii współczesnej. Jest autorką książki *Metafizyka i semantyka. Filozofia Jana Wersora* (Warszawa, 2013) oraz *Filozofia jako praktyka. Myśl krakowskiego praktycyzmu w XV i XVI* (Warszawa 2016). Publikuje w „Rocznikach Filozoficznych”, „Edukacji filozoficznej”, „Filosofiji”, „Roczniku Tomistycznym” i in.

**Marek Prokop** – dr, historyk filozofii, bibliotekoznawca, arabista. Studiował historię filozofii w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie w latach 1969-1974, studia zakończył magisterium u prof. M. Gogacza. Doktoryzował się ze średniowiecznej filozofii arabskiej u prof. M.-T. d'Alverny na Uniwersytecie w Poitiers w 1978 roku. Po doktoracie zatrudniony kontraktowo w Centre National de la Recherche Scientifique (1979-1983), następnie kierował działem rękopisów Biblioteki Polskiej w Paryżu (1982-2002). Od 1995 r. jest

pracownikiem naukowym Zakładu Biografistyki Polonijnej PUNO. Członek: Société Internationale de la Philosophie Médiéval w Louvain, Centre de Recherche Philosophique Saint Thomas d'Aquin w Paryżu, Naukowe Towarzystwo Tomistyczne w Warszawie, Towarzystwo Historyczno-Literackie w Paryżu. W 2009 r. opublikował zbeletryzowaną opowieść o filozofii, zbudowaną na kanwie podróży do różnych krajów, zatytułowaną *Podróże z Awicenną*.

**Julia Rejewska** – mgr, doktorantka filozofii w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół współczesnej etyki, filozofii kultury i filozofii edukacji.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5740-6608>

**Szymon Stanula** – student filozofii na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. W swoich poszukiwaniach filozoficznych skupia się przede wszystkim na problematyce metafizycznej oraz tomizmu po encyklice *Aeterni Patris*. Szczególnie zaś oddał się badaniu zagadnienia istnienia w tomizmie R. Garrigou-Lagrange'a. W roku akademickim 2021-2022 studiował w Paryżu w ramach stypendium realizowanego w Instytucie Katolickim.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4968-1893>

**Marian Szymonik** – ks., dr hab. nauk humanistycznych w zakresie filozofii. Wykładowca Wyższego Seminarium Duchownego w Częstochowie; „profesor stały” i wykładowca w Wyższym Instytucie Teologicznym w Częstochowie.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0796-8001>

**Michał Zembrzusi** – dr hab, profesor uczelniany w Katedrze Historii Filozofii Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Interesuje się problematyką epistemologiczną w starożytności i średniowieczu, a szczególnie problematyką pamięci i teorią intelektu możliwościowego i czynnego. Jest współredaktorem książek w serii „Opera Philosophorum Medii Aevii”. W jej ramach w 2012 opublikował autorską monografię zatytułowaną: *Tomasz z Akwinu. Komentarz „O pamięci i przypominaniu”*. W 2019 roku opublikował monografię pt. *Filozofia intelektu. Tomasz z Akwinu koncepcja intelektu możliwościowego i czynnego*.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4647-479X>

